

MUTLAK MONARŞİ YOLUNDA BİR DURAK: HABSBURG KARLOVAC GENERALLİĞİ'NİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI (1741-1748)

Mehmet SOLAK¹

Öz

XVIII. yüzyıl, tarihsel koşullardan ayrı olarak ve çağdaş devletlerin güç/çıkarcı mücadelesi bağlamında yeni bir siyasal gerçekliğin yaşandığı ve modern bürokratik devlet sisteminin gözle görülebilir bir biçim almaya başladığı bir dönemdir. Dönemin Avrupa güçleri Aydınlanma Çağı'nın ortaya koyduğu düşünce ve fikirlere uygun olarak idarelerini ve toplumlarını reforma tabi tutarak, hâkimiyetleri altındaki toprakların tamamında merkezî bir iktidar yapısı oluşturmak istemişlerdir. Bu bağlamda 1730'lardan itibaren Habsburg Monarşisi, merkezîyetçi ve mutlakîyetçi bir idari yapıya sahip olmak için kendi yönetimi altında bulunan Askeri Sınır Bölgesi'ni yeniden yapılandırma sürecini hızlandırmıştır. Bölgenin 1683-1699 Osmanlı-Habsburg savaşından sonra mekânsal olarak değişimi ve Osmanlı akınlılarının belirgin bir biçimde azalması, kendisine Monarşi tarafından ek sorumluluklar yüklemesine sebep olmuştur. Monarşi, yaptığı birçok reform girişimi ile Askeri Sınır Bölgesi'ni Avrupa'daki savaşlarında asker sağlayabileceği bir kaynağa dönüştürmek istemiştir. Bu ise Askeri Sınır Bölgesi'nin tamamının, ilerleyen süreçte bir yandan Habsburg daimi ordusunun bir parçası olmasını sağlarken diğer yandan profesyonel bir orduya dönüşmesine imkân vermiştir. Bu araştırmanın amacı, Askeri Sınır Bölgesi'nin bir parçası olan Karlovac Generalliği'nde Saksonya-Hildburghausen Dükü Joseph Friedrich tarafından 1747-1748 tarih aralığında yapılan reformları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karlovac Generalliği, Maria Theresa, Saksonya-Hildburghausen Dükü Joseph Friedrich, Alay.

A STOP ON THE WAY TO ABSOLUTE MONARCHY: RESTRUCTURING OF THE HABSBURG KARLOVAC GENERALSHIP (1741-1748)

Abstract

The European powers of 18th century wished to establish a central governing (power) structure on all their domains by subjecting their administrations (authorities) and communities to reformation according to the thoughts and ideas put forth by the Enlightenment. In this context, from the 1730s the Habsburg Monarchy accelerated the restructuring process of the Military Border Frontier under its rule in order to have a centralistic and absolutistic administrative (governing) structure. The change of the region spatially after the Ottoman-Habsburg war (1683-1699) and the decline in the Ottoman raids prominently caused the Monarchy to lay additional burdens on the region. The monarchy, with the help of its several reform initiatives, wanted to turn the Military Border Region into a source that could supply soldiers during its wars in Europe. On one hand, this made the Military Border Region as a whole be a part of the Habsburg regular army, on the other hand enabled it to turn into a professional army. From this point of view, the aim of this article is to handle (discuss) the reforms made between 1747-1748 by the duke of Saxonia-Hildburghausen, Joseph Friedrich in the Karlovac Generalship, which was a part of the Military Border Region.

Keywords: Generalship of Karlovac (Karlovac General Command), Maria Theresa, Prince Joseph Friedrich of Saxe-Hildburghausen, Regiment

¹ Öğr. Gör. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, ORCID 0000-0001-5304-7353, mehmetolak09@yahoo.com
Başvuru Tarihi (Received): 01.06.2019 **Kabul Tarihi** (Accepted): 08.07.2020

Giriş

Yaklaşık olarak üç buçuk asır (1522-1881) varlığını korumuş bir Balkan müessesesi olan, *Vojna Krajina*, *Militärgrenze*, *Military Frontier* olarak da isimlendirilen Askeri Sınır Bölgesi, iki komşu ülkeyi birbirinden ayıran basit, düz bir sınır çizgisi değildir. Bölge, Habsburg Monarşisi tarafından Türklerin XVI. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren barış zamanı da dahil İç Avusturya bölgelerine yaptığı akınlara karşı kendi sınırlarında bir tür koridor / arakesit şeklinde organize ettiği savunma mekânıdır (uc/serhad) (Wolf, 1947: 13).² Savunma amacıyla bölgede konuşlandırılan Habsburg birliklerinin sayısının yetersiz olması Monarşi'nin başka araçlar kullanmasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk doğrultusunda Osmanlı topraklarından gelen yerli Ortodoks ahalisi bazı ayrıcalıklar karşılığında milis kuvvet olarak bölgeye yerleştirilmiştir. Özgür çiftçi statüsünü elde eden bu sınır muhafızları, bölgenin sınır savunma sistemi şeklinde organize edilmek istenmesinden dolayı kamusal olarak sivil yönetim yerine askeri yönetime tabi tutulmasına sebep olmuştur. *Graničar(i)*, *Grenzer* olarak isimlendirilen bu sınır muhafızları kendilerine verilen ayrıcalıklar sayesinde ayrı bir toplumsal kimlik kazanmışlar, bu durum ise Habsburg serhaddinin toplumsal ve siyasi yapısının temelini oluşturmasını sağlamıştır.³

Habsburglar ve Osmanlılar arasında aralıklarla (1683'den 1739'a) yapılan büyük harpler sonucunda, özellikle Karlofça ve Pasarofça antlaşmaları ile Monarşi lehine toprak genişlemesi sağlanmış ve bu genişleme sonucunda elde edilen arazilerin çoğu Askeri Sınır Bölgesi yönetimine devredilmiştir. Böylece sınır savunması, XVIII. yüzyılın son çeyreğine kadar Adriyatik Denizinden Karpatlara kadar 1.600 km den fazla bir mesafeye yayılmıştır (Wolf, 1947: 94; Pöll, 2013: 428). Osmanlı akınlарının XVIII. yüzyılda azalması sonucunda Askeri Sınır Bölgesi'nin en önemli iki kısmı olan Karlovac ve Varaždin generalliklerinin sınır savunma sistemi olarak önemleri azalmıştır. Doğal olarak Viyana'nın bölge için yeni planları vardı: Askeri Sınır Bölgesi'nin gelecekteki savaşlar için büyük askeri kışla görevini görmesi. Buna göre Habsburglar, bu yeni yapılandırma sırasında çeşitli idari reformlar yoluyla yerel askeri birimleri yeniden düzenleyerek, bu birimleri kendi düzenli ordularına kademeli olarak entegre etmeye çalışacaklardı. Kısaca Monarşi için Askeri Sınır Bölgesi, ucuz asker kaynağı olarak görülmüş ve önemi giderek artmıştır (Valentić, 1981: 17).

Habsburg Monarşisi XVIII. yüzyılda ünlü söylevinden "*Bella gerant alii, tu felix Austria nube!*" uzaklaşarak, emperyal ve yayılmacı çıkarlarını desteklemek için Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde sayısız savaş başlatmıştır.⁴ Zira Otuz Yıl Savaşlarında (1618-1648) bir dizi sınır muhafızını hizmetinde buldurmasına rağmen, Avrupa cephelerinde sürekli olarak bu muhafızlardan yararlanmak mümkün değildi. Avrupa'da savaş biçiminin değişmesi ve Monarşi daimi ordusunun yeni yapılması ise bölge generalliklerinin Viyana Saray Harp Şurası'nın ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmıştır (Holjevac & Močanin, 2007: 30-31). Buna ek olarak, bölge savunma sisteminin önemini yitirmesi, *Graničarlar*ın disiplin-taktik olarak zayıf ve motivasyonlarının düşük olması, askeri kuvvet olarak sadece Osmanlı akınlарına

² Ayrıca Osmanlı'nın batı serhadlerinin başlangıcı olan uç beylikleri döneminden Bosna serhad bölgesinin XVI. yüzyılın sonuna kadar gelişimi üzerine bir değerlendirme için bkz.: Halil İncalık, "Osmanlı Devleti'nde Uc (Serhad)lar", *Doğu Batı Makaleler II*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008, ss. 45-60.

³ Habsburg Monarşisi'nin *Graničarlar*ı kolektif kimlik oluşturmak ve Askeri Sınır Bölgesi'nin toplumsal-siyasal yapısının temelini sağlamak için 1630 tarihinde yayınladığı Ulah Kanunnamesi (*Statuta Valachorum*) için bkz.: *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Acta Comititalia Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae = Hrvatski Saborski Spisi*, ur. Ferdo Šišić, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1918, Knj. V, ss. 479-490; *Jura Regni Croatiae, Dalmatiae & Slavoniae*, (ed.) Joannes Kukuljević-Aliter Bassani de Sacchi, Zagreb: Velocibus Typis Dris Ludovici Gaj, 1862, Knj. I, ss. 308-318.

⁴ Habsburgların XVI. yüzyılda sayısız tahtı, savaşlar ve antlaşmalar yerine bir dizi soylu evlilikler yoluyla geçirmesini özetleyen ünlü bir göndermedir. "*Başkaları savaş yapsın, sen, neşeli Avusturya, evlen!*" anlamındadır. Evlilik politikasının değişmesi konusunda bkz.: Michael Hochedlinger, " 'Bella gerant alii ...': On the State of Early Modern Military History in Austria", *Austrian History Yearbook*, 30 (1999), ss. 237-277.

karşı kullanılması gibi sebeplerden dolayı da sınır muhafızlarının en kısa sürede profesyonelleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bunu gerçekleştirmek için XVIII. yüzyılın ilk yarısında Karlovac ve Varaždin generallikleri üzerinde reform çalışmaları yapılmış, ancak Karlovac Generalliği 1740'ların ortalarına kadar Askeri Sınır Bölgesi'nin henüz nihai militarizasyonunun prototipi haline gelememiştir (Holjevac & Moaçanın, 2007: 43).⁵

1. Reform Öncesi Habsburg Monarşisi ve Sınır Muhafızları (Graničarlar)

XVIII. yüzyılın ilk yarısında Habsburg Monarşisi'nin Avusturya Hollandası⁶ ile İtalya'da toprakları bulunmasına rağmen esas olarak ana kuvvet üssü Avusturya, Macaristan ve Bohemya'yı içeren merkezi Tuna bölgesiydi (Tucker, 2015: 208). İspanya Veraset Savaşı (1701-1714) sonucunda İspanya üzerindeki hâkimiyetini kaybeden Habsburglar, Avusturya'da da aynı tehlike ile karşı karşıya kalmıştır. Zira 1711 yılından itibaren Kutsal Roma Cermen İmparatoru olan Avusturyalı bir Habsburg olan VI. Karl'ın (1685-1740) erkek varisi yoktu. Bu nedenle VI. Karl ölümünden sonra kızı Maria Theresa'nın yerine geçebilmesi için Monarşi'ye üye olan tüm ülkelere 1713 yılında hazırlattığı *Pragmatik Tasdik*'i (Latin: Sanctio Pragmatica) kabul ettirmiştir (Anderson, 1995: 7-10).⁷ VI. Karl'ın 20 Ekim 1740 tarihinde ölümüyle birlikte yirmi üç yaşındaki kızı Arşüdüşes Maria Theresa imparatoriçe olarak Habsburg topraklarının yönetimini devraldı.⁸ Aynı yıl içinde Prusya'da ise I. Friedrich William'ın ölmesiyle yirmi sekiz yaşındaki oğlu II. Friedrich (1712-1786) tahta geçmiştir.⁹ II. Friedrich Maria Theresa'nın yönetime geçmesinden sonra Almanların liderliği için Avusturya ile mücadeleye girişmiştir. Buna göre, Brandenburg iddiasını bahane göstererek ilk önce Kutsal Roma Cermen İmparatorluğunun doğu sınırında yer alan zengin Silezya'yı sonra da Bohemya'nın bir parçasını işgal etmiştir (Ranke, 1968, Vol. II: 104-105; Black, 1994: 124-125; Kretschmayr, 1938: 25-27; Wolf & Zwiedeneck-Südenhorst, 1884: 28-31). Bu ise Silezya Savaşlarının başlamasına sebep olmuştur.¹⁰

⁵ Generalliğin askeri, arazi mülkiyeti, hak birleştirilmesi ve bölgeselleşmesinin tamamlanması alanlarının yeniden yapılandırılması, XVIII. yüzyılın ortalarında bir anda yerine getirelememiştir; hatta bazıları aynı yüzyılın ikinci yarısına kadar tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bkz.: Željko Holjevac ve Nenad Moaçanın, *Hrvatsko-Slavonska Vojna Krajina i Hrvati pod Vlašću Osmanskog Carstva u Ranom Novom Vijeku*, Zagreb : Leykam International, 2007, ss. 43-44.

⁶ Bugünkü Belçika.

⁷ Salisli kanunu (Latince: Lex Salica) veya Salian yasası uyarınca bir kadının Kutsal Roma İmparatorunu yönetmesi mümkün değildir. Bundan dolayı 1713 yılında halefiyet yasası olan Pragmatik Tasdik hazırlanmıştır. Yasanın diğer üye devletler tarafından kabul edilmesinden sonra resmi olarak 1724 yılında ilan edilmiştir. Yasanın İngilizce tam metni için bk: *War, Diplomacy, and Imperialism, 1618-1763*, (ed.) Geoffrey Symcox, London: The Macmillan Press, 1974. ss. 74-80.

⁸ Maria Theresa dönemindeki Habsburg hakimiyetindeki topraklar için bkz.: Christopher Duffy, *The Army of Maria Theresa: The Armed Forces of Imperial Austria 1740-1780*, London: David & Charles, 1977, s. 8-17.

⁹ Büyük bir militarist olan ve Prusya Devletinin askeri lideri olarak tarihe damgasını vuran II. Friedrich başarısını, babasının kendisine disiplinli bir ordu ve merkezîyetçi bir devlet bırakmasına borçludur. Askeri başarılarında bir general olarak kendi yeteneğinin etkisi de çok büyüktür. Barış zamanını savaşa hazırlık süreci olarak kullanan general kral, aynı zamanda barış döneminde savaşta harcanacak paranın biriktirilmesi gerektiğini düşünmüştür. Uzun süren muharebelerden kaçınmış, birliklerini genellikle ambar ve tedarik zincirine bakmaksızın zorlu yürüyüşler yaptırmış ve kış seferi konusunda istekli olmuştur. Muharebelerde zaferlerini bir kanat saldırısı olan, düşman hattının seçilen bir kesimine karşı eğik muharebe düzenini (*oblique order*) uygulayarak kazanmıştır. II. Friedrich'in askeri hayatı hakkında bkz.: Christopher Duffy, *Frederick the Great: A Military Life*, London: Routledge and Kegan Paul, 1985.

¹⁰ Silezya eyaletine sahip olmak için Prusya, Habsburglar ile 1740-1763 yılları arasında üç savaş yapmıştır. Birinci Savaşta (1740-42) Prusya Silezya'yı Habsburglardan almıştır. İkinci (1744-1745) ve üçüncü (1756-1763) savaşlarda Prusya, Silezya eyaletini Avusturya'nın kurtarma çabalarına karşı korumuştur. Habsburglar Silezya'nın değerini biliyordu, tamamen Alman bir eyalet olan Silezya Hollanda Cumhuriyeti kadar kalabalık ve Elbe Nehri'nin doğusundaki en gelişmiş endüstriyel bölgeydi. Bunun yanında eğer Silezya kaybedilirse Habsburg arazilerinde sayı üstünlüğü Almanlardan Slavlara geçerdi. 1748 tarihinde Aachen'de imzalanan Aix-la-Chapelle Antlaşmasıyla son

Habsburg Monarşisi'nin Avusturya Veraset Savaşı sırasında Prusya karşısında 1741 Mollowitz, 1745 Hohenfriedberg ve Soor'daki yenilgiler, Prusya askeri güçlerini kıyasla kendi ordusunun eksiklerini ortaya çıkarmıştır. Maria Theresa, askeri reformların çoğu 1748 Aachen Barışı'ndan sonra başlayacak olmasına rağmen Silezya Savaşlarından sonra kapsamlı bir reform hareketi başlattı. Çünkü böyle tehlikeli bir komşunun (Prusya) yanında hayatta kalabilmesini sağlayacak tek yol, Monarşi'nin eski-karmaşık-zayıf idari ve askeri yapısından kurtulmaktır. Birçok eyaletin özerkliklerini bazı bürokratik kurumlar oluşturarak azalttı ve bu şekilde mülkiyetçiliğini güçlendirdi, ekonomi ve eğitim gibi alanlarda merkezi hükümetin rolünü genişletti, feodal aristokrasinin gücünü zayıflattı ve kiliseyi devletin egemenliğine soktu.¹¹

Aslında Maria Theresa son derece kötü durumda olan bir orduyu miras almıştı. Bu nedenle bir anne gibi, askerlerine çok özen göstererek savaşın tüm parametrelerini en iyi şekilde analiz etmiş ve doğru adımlar atmıştır. Buna göre ordunun güçlü / disiplinli olmasını, modern savaş taktiklerini / stratejilerini, ekipmanlarını kullanmasını sağlayacak ve askeri üniformalarının konseptini geliştirecek bir dizi askeri reform başlatmıştır (Duffy, 1977: 18). Ölümüne kadar bir kadın olarak birliklerin başkomutanlığını üstlenmiştir. Geniş bir askeri uzmanlık bilgisi edinerek, disiplin, taktik, kıyafet ve silahlar konusundaki başlattığı her tür reformun gelişimini de yakından takip etmiştir. Ordunun kamplarında gezintiler yapıp bazı manevralarını bizzat izlemiştir. İlk başlarda Feldmareşal Khevenhuller'in tecrübelerinden yararlanmış, daha sonra belirli reform çalışmalarını yürütmek için tecrübeli ve uzman kişileri görevlendirmiştir (Duffy, 1977: 18-19). Bu çabaları sonucunda Maria Theresa, Yedi Yıl Savaşı'nın (1756-1763) patlak vermesinden önce tam disiplinli, yeni askeri tatbikatlarla eğitilmiş ve modern silahlara sahip, güçlü bir Monarşi ordusu kurmayı başarmıştır. Bunun yanında Theresa'nın askeri reformları, hanedan ile daha yakından ilişkili profesyonel bir ordu yarattığı gibi, askerliğin paralı bir zanaattan onurlu ve gelecek vaat eden bir mesleğe dönüşmüşünü sağlamıştır.¹²

Habsburg Monarşisi, Silezya Savaşlarının ilk yıllarındaki korku ve umutsuzluğunu atlattıktan sonra Bavyera'daki Fransız güçlerine ve İtalyan Yarımadası'ndaki İspanyol-Napoliten güçlerine karşı başarılı ilerlemeyi sürdürmek için daha fazla askere ihtiyaç duymuştur. Bunun yanında, Maria Theresa'nın miras olarak kendisine kalan topraklar üzerindeki egemenlik hakkı sorunu, aynı zamanda Monarşi'nin kalıtsal haklarını savunmasına yardımcı olmak için gerekli olan askerlerin hangi bölgelerden alınabileceği sorusunu gündeme getirmiştir (Browning, 1993: 273-276). Maria Theresa Macar Kralı olarak taç giydiği törende gerekli askeri yardım konusunu kısmen çözebilmiştir, nitekim Macarlar, sadece ayaklanmalarda değil savaş zamanlarında da asker vermeyi kabul etmişlerdir (Buczynski & Čoralić, 2013:152-153). Buna rağmen Monarşi'nin Avrupa'daki savaşları için bu yardım sayısı yeterli değildi. Böyle bir durumda, Askeri Sınır Bölgesi'nin bu asker ihtiyacını karşılayabilecek insan potansiyelinin olduğu öngörülmüş ve bölgenin askeri olarak kullanılma potansiyelinin artırılması planı nihayet

bulan Silezya Savaşları sonucunda Maria Theresa mirasının büyük bir kısmını korumasına rağmen Prusya Silezya'yı bırakmak zorunda kalmıştır. Almanlara hangi gücün egemen olacağı konusunda başlayan bu mücadele 1866 yılındaki Koniggratz Muharebesi'ne kadar çözülememiştir. Silezya Savaşları için bkz.: Gary Schreckengost, *The Battles of Frederick the Great*, Vol. I. : The Silesian Wars, 1740-1745, California: Create Space Independent Publishing Platform, 2017; Christopher Duffy, *Frederick the Great : a Military Life*, London: Routledge & Kegan Paul, 1985, ss. 21-75. Savaşın yeni literatür eşliğinde kısa bir değerlendirmesi için bkz.: Browning, Reed. "New Views on the Silesian Wars," *The Journal of Military History*, 69 (2005), nr. 2, ss. 521-534.

¹¹ Maria Theresa'nın kırk yıllık saltanatın detayları için bkz.: Alfred von Arneth, *Geschichte Maria Theresias*, 10 Vols., Vienna: Braumüller, 1863-1879; Eugen Guglia, *Maria Theresia: Ihr Leben und ihre Regierung*, 2 Vols., Munich: R. Oldenbourg, 1917; Heinrich Kretschmayr, *Maria Theresia*, Leipzig: L. Staackmann Verlag, 1938.

¹² Theresa'nın askeri reformları hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Richard Basset, *For God and Kaiser: The Imperial Austrian Army from 1619 to 1918*, New Haven: Yale University Press, 2015, s. 90, 106, 109, 117-119; Jeremy Black, *European Warfare, 1660-1815*. London: University College London, 1994, ss. 129-131.

yürürlüğe konulmuştur. İlk önce devam eden savaş alanına (Silezya) 1741 yılında 20.000 kadar sınır muhafızı gönderilmiştir (Rothenberg, 1966: 18-19).

Habsbuglar XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren hafif birlikleri (*Graničar*), olumsuz şöhretleri ve savaşta tedarik hatlarına zarar vermelerine rağmen daha sık kullanmaya başlamıştır. *Graničar*ların ana özelliği, hızlı hareket etmeleri ve düşman pozisyonlarına ani saldırılar yapmaları ve en önemlisi kendi kendilerini destekleyebilmeleriydi. Hafif birliklerin Monarşi savaşlarında artan kullanımı aynı zamanda XVIII. yüzyılda savaşma biçiminin değişimiyle de, yani küçük savaş (*mali rat*) yönteminin yaygınlaşmasıyla bağlantılıydı. Ana elamanı hafif birliklerin teşkil ettiği *küçük savaş*, Monarşi'nin savaşma biçiminde önemli değişiklikler yapacak, bu da Habsburg ordularının aynı anda birkaç düşmanın savaş tehdidine cevap vermesini sağlayacaktı. Bu hafif birliklerin yardımıyla Habsbuglar, II. Friedrich'in Prusya ordusu gibi Avusturyalılardan daha üstün askeri güçlerin iletişim ve tedarik hatlarını tehdit etmeyi başarmıştır (Black, 1994: 125; Starkey, 2003: 53). Bu savaş biçimi daimi orduların gelişimi döneminde eski zamanların bir kalıntısı gibi nitelenmiş; özellikle Avusturya düşmanları tarafından hor görülmüştür. II. Friedrich özellikle düzensiz hafif askeri birimlerin en büyük sorununun disiplin eksikliği olduğunu vurgulayarak değerlerinin önemsiz olduğunu düşünüyordu. İlginç bir şekilde, Avusturyalı hafif birliklere iyi gözle bakmayan Fransızlar *chasseurs*, Prusyalılar *Jäger* gibi kendi hafif müfrezelerini oluşturmaya başlamıştır (Howard, 2002: 89-90; Duffy, 1987: 151-153).

2. Karlovac Generalliği'ni Yeniden Yapılandırma Faaliyetleri (1742-1745)

Habsburg Monarşisi'nin XVIII. yüzyılın başından itibaren Avrupa cephelerindeki asker ihtiyacından dolayı Askeri Sınır Bölgesi'ni -özelde Karlovac Generalliği- yeniden yapılandırma görevi, 1742 yılında deneyimli olan Saksonya-Hildburghausen Dükü Joseph Friedrich'e verilmiştir (Holjevac & Moaçanin, 2007: 44). Dük, daha önce Viyana tarafından 19 Ocak 1737 tarihinde, Karlovac Generalliği'ni ziyaret edip, bölge hakkında rapor hazırlaması için görevlendirilmiştir. Bu seyahat sonucunda oluşturduğu raporda tahkimatların kötü durumuna - özellikle Perušić, Udbina, Gračac, Ribnik, Belaj ve Zvonigrad üzerinden- vurgu yapmış, Osmanlı ile yapılacak muhtemel bir savaşta karşı karşıya kalınacak tehlikeye dikkat çekerek, Lika-Krbava Başkaptanının kesin olarak savunma rolüne atıfta bulunmuştur (Jurišić, 1998: 95-99). Maria Theresa, Dük'ü resmi olarak Karlovac Generalliği'nin reform çalışmaları için görevlendirmeden önce 21 Kasım 1741 tarihinde Karlovac Generalliği'nin ihtiyacı olan finansman desteğinin düzenli olarak sağlanması konusunda çalışmalara başlaması için bir mektup göndermiştir. Viyana Saray Harp Şurası bir yıl sonra, 1742 yılı sonbaharında, Dük'e, Generalliği düzenlemeye devam etmesi konusunda emir vermişti (Jurišić, 1998: 101, 103). Hildburghausen, Brucker Libell'den (1578) bu yana yapısı pek değişmeyen Karlovac Generalliği'ni iyi tanımasından dolayı reform çalışmalarını dikkatlice şekillendirmiş ve generalliği Monarşi'nin asla parayla satın alamayacağı bir asker rezervi haline getirmek istemiştir (Teuber, 1895, Ban. I: 144).

Hildburghausen, Karlovac Generalliği'nde fark ettiği sorunları Ocak 1743 tarihinde Viyana'ya bir rapor şeklinde sunarak, bölge halkından daha fazla asker çıkarabilmek için önce generalliğin içinin düzenlenmesinin şart olduğunu belirtmiştir. Öncelikle kötü bir yönetim yürüten ve bölgenin mali desteği için gereken fonları ödemeyi istemeyen iç Avusturya eyaletlerinden şikâyetçi olmuştur. Subaylar arasında maaş adaletsizliğinin olduğu, bölgedeki subayların hak ve hukuka aykırı arazi tahsisi yapmalarından dolayı bölge halkının göç ettiğini ortaya koymuştur (Jurišić, 1998: 109).

Maria Theresa süren savaş tehlikesi nedeniyle Karlovac Generalliği'nin reformu konusunda başlatılan sürecin kararlı adımlarla devam ettirilmesini yakından takip etmiştir. Ekim 1743 tarihinde Karlovac Generalliği'nin yeniden örgütlenmesi konusunda çok önemli bir adım atılarak

Graz'daki (Gradac) İç Avusturya Harp Şurasını feshetmiştir. Böylelikle Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki İç Avusturya eyaletlerinin askeri idaresi kökten kaldırılmış oluyordu. Kaldırılan kurum yerine Viyana Saray Harp Şurasına bağlı *Yüksek Askeri İdare* (Militär Direktorium / Vojni Direktorij) oluşturularak başkanlığa 1744 yılında mareşal rütbesine terfi ettirilen Hildburghausen başkanlığa getirildi. İç Avusturya Harp Şurası'nın yetkilerini devralan *Direktorium*, İç Avusturya, Varaždin ve Karlovac generalliklerinin yönetiminden sorumluydu (Vaníček, 1875, Knj. I: 486-487). Dük, başkanlık görevini 1744-1749 tarihleri arasında sürdüren Dük, bu süreçte Karlovac Generalliği üzerinde yapacağı reformları uygulamaya koydu (Duffy, 1977: 84).

Türklerle yapılan Belgrad Antlaşması (1739) için Monarşi'de en çok suçlanan komutan olan Joseph Friedrich, 8 Eylül 1744 tarihinde Karlovac Generalliği'ne gelmiştir. Dük, Švarča'da on beş gün kaldıktan sonra Adriyatik Denizine kadar Karlovac Generalliği'nin her tarafını gezmiş ve daha sonra Viyana'ya geri dönmüştür (Lopašić, 1879: 47, 212). 11 Ağustos 1745 tarihinde Hildburghausen Viyana Saray Harp Şurası'na Karlovac Generalliği'nin yeniden düzenlenmesi taslağını sunmuştur. Daha sonra taslak üzerinde bazı değişiklikler yaparak son hali 4 Eylül 1745 tarihinde Viyana Saray Harp Şurası başkanı Dük Johann Phillip Harrach'a (1678-1764) iletilmiştir (Jurišić, 1998: 113-114, 148-149, 155). Taslağa göre Hildburghausen sınır bölgesi halkının haklarına saygı duyulmayı garanti eden, bunun yanında bölge halkının da yükümlülüklerini yerine gerektireceği adil bir sistem kurmayı hedeflemiştir. Generallikte o zamana kadar uygulanan sistem ile -ki bu sistem her evden tek bir erkeğin askere tabi olmasıydı- bölgeden sağlanan asker sayısında çok fazla bir artış olamazdı. Bununla birlikte, Karlovac Generalliği'ne ve kaptanlığa bağlı serflerin özgür kılınması ve arazisiz ailelere arazi sağlanması ile sadece birkaç askeri birim daha oluşturulabilirdi. Buna dayanarak da bölgedeki insan kaynağının askerlik için yeteri kadar kullanılmadığını görmüştür. Kısaca, Dük'e göre bölgenin kökten reforme edilmesi şarttı. Bu yapılırken sistemin korunması için de askerler arasında yabancı ve yerli dengesi gözetilecek, her taburda bir yabancı kaptan ve her bölükte bir yabancı teğmen bulunacaktır.¹³

3. Karlovac Generalliği'nin Alaylara Ayrılması

Dük Friedrich, reform planını gerçekleştirmek için, Karlovac Generalliği'nde nüfus, arazi, arazisiz aileler ve paralı askerlerin sayımının yapılmasını emretti. Böylelikle Karlovac Generalliği'nde askerlik hizmetine tabi tutulabilecek kişilerin sayısı hakkında mümkün olduğunca güvenilir bir öngörü elde etmiş olacaktı. Reformdan önce Karlovac Generalliği'nde sadece 10.569 asker seferber edilebiliyordu. Çünkü 881 arazisiz hane askeri yükümlülükten muaftı (Dabić, 2000: 260). 1744 ve 1746 yılları arasında gerçekleştirilmiş (Holjevac & Moaçanin, 2007: 44) nüfus sayıma göre Karlovac Generalliği'nin nüfusu 48.384'ü erkek olmak üzere toplamda 94.570 idi. Erkek nüfusun 21.982'si 1-15 yaş, 24.010'u 16-60 yaş, 2.392'si 60 yaş üstü idi (Dabić, 2000: 259).¹⁴ Bölgede askerlik yaşı 16-60 arasında olmasından dolayı, Karlovac Generalliği'nin erkek nüfusunun % 49,62 'si -genel nüfusun % 25,38'i- askerliğe uygundu. Sayım sonuçları Hildburghausen'in 18.000 Krajina halkını işe alma planının uygulanabilir olduğunu göstermiştir.

¹³ Saksonya-Hildburghausen Dükü Joseph Friedrich'in Askeri Sınır Bölgesi'nin neden reforma tabi tutulması gerektiğine dair Viyana'ya 7 Mart 1737 tarihinde sunduğu raporun ayrıntıları için bkz.: İÖ.HKR, Akten, Kr. 39 (1737): Croatica, 1737-VII-44; *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Spomenici Hrvatske Krajine*, Knj. III, (ur.) Radoslav Lopašić, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1889, CXCI, ss. 344-378.

¹⁴ Holjevac ve Moaçanin, bu sayım sonucunda, Lika ve Krbava'nın uzak köylerinin sayılmadan, generallikte 98.392 kişi olduğunu, bunun 50.645'inin erkek olduğunu, erkek sayısının da 24.892'sinin askerlik hizmeti verebilecek yaşta olduklarını belirtmişlerdir. Bkz.: Željko Holjevac & Nenad Moaçanin, *Hrvatsko-Slavonska Vojna Krajina i Hrvati pod Vlašću Osmanskog Carstva u Ranom Novom Vijeku*, Zagreb : Leykam International, 2007, s. 44.

Hildburghausen, generallikteki evlerin ve arazilerin listeleri eline geçince bölge halkından daha fazlasını askeri hizmete almak için hane başına askeri hizmete uygun erkeklerin sayısını arazi büyüklüğüne orantılayıp temel oluşturmak istemiştir. Çünkü sayıma göre generallikteki her hanenin ortalama 8,26 üyesi vardır ve askeri hizmette en az iki erkek yükümlüydü. Bu ortalama rakamlar her yerde aynı olmadığı gibi bazı yerlerde farklı rakamlarla da karşılaşmıştır. Seferberlik yükümlülüğü için Hildburghausen'e göre elinde asgari arazi olan her bölge hanesinin tüm erkekleri, gerektiğinde seferber edilebilecektir (Dabić, 2000: 261-262).

Hildburghausen, generalliğin yeniden düzenlenmesinde bir sonraki adım olarak daha yüksek taktik birlikleri olan alayları oluşturmak için 1746 yılının Mayıs ayı başından Temmuz ayının sonuna kadar yoğun çalışmalar yaptı. Reformlarının pratik amacı gereği, Alman alaylarını örnek alarak Karlovac Generalliği'nde dört piyade alayı (Otočac, Lika, Ogulin ve Slunj) ve bir süvari (hussar) alayı kurdu (Vaníček, 1875, Knj. I: 494).¹⁵ Alaylar, dört taburdan (bataljun) ibaret iken, her tabur 240 askeri barındıran dört bölükten (satnija) oluşuyordu. Hafif süvari alayları dört squadra'ya (eskadrona) ayrıldı, her squadra 100 atlıdan oluşan dört bölüğe (satnija) ayrılmıştı. Alay, sadece taktiksel bir oluşumu değil, aynı zamanda belirli bir idari bölgeyi de ifade ediyordu. Her alay, kendi bölgesinden oluşturulmuş ve takviye edilmiştir. Her ailenin iki üyesi bu sisteme yazılırken, biri aktif olarak görev yapacak diğeri onun yerini alacaktı. Savaş alanına sürülen taburların her bölüğünün yarısı savaş alanına giderken diğeri yarısı bölgesinde kalacaktır (Wrede, 1903, Ban. V: 215-216; Holjevac, 2004: 52; Schumacher, 1941: 137). Bu organizasyon şemasına göre Karlovac Generalliği'nde askerliğe elverişli erkek sayısının askere tabi tutulma sayısı ortalama % 44'ten % 75 çıkarılmış görünüyor (Holjevac & Moaçanın, 2007: 46). Monarşi askerlerinin toplam sayısına bakıldığında (108.000)¹⁶ Karlovac Generalliği'ndeki askeri birliklerin ortalama % 16'sını sağladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında, bölge nüfusu büyük maddi yükümlülük altına sokulmuş, her asker için maliyeti on iki forint olan bir üniforma sağlamaları zorunlu tutulmuştur (Dabić, 2000: 263).

Karlovac Generalliği'nde 1746 yılında oluşturulan dört alayı bölgenin eski bölgesel organizasyonları (kaptanlık) üzerine kurulmuştur. Buna göre Otačac Alayı eski Senj ve Otačac kaptanlıklarının topraklarını; Slunj Alayı eski Žumberak-Slunj, Turanj ve Barilović kaptanlıklarının topraklarını; Ogulin Alayı eski Ogulin-Tržac ve Tounj kaptanlıklarının topraklarını; Lika Alayı eski Lika ve Krbava kaptanlıklarının toprakları üzerinde organize edilmişlerdir. Fakat bu organizasyon sırasında mekânsal konumlandırmada bir takım sorunlar yaşanmıştır. Merkezi Gospić olan Lika Alayı'nın toprakları Lika ve Krbava büyük kaptanlığının alanı ile çakışmıştır. Otačac Alayı'nın toprakları ise Primorska Askeri Sınır Bölgesi'nin topraklarının içine giriyordu. Bu sorunlar, Ogulin, Tounj ve Tržić kaptanlıklarının Ogulin Alayı ile, Slunj, Barilović, Turanj ve Žumberak kaptanlıklarının ise Slunj Alayı ile birleştirilmesiyle çözülmüştür. Alayların işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi için 1765 yılındabir takım değişiklikler yapılmıştır. Perušić ve Korenica bölgeleri Lika'dan ayrılmış ve Otočac Alayı'na eklenmiş; Brinje ve Krmpot bölgeleri Otočac'dan ayrılmış ve Ogulin Alayı'na eklenmiştir (Holjevac& Moaçanın, 2007: 44).

¹⁵ İlerleyen yıllarda, doğuda Transilvanya'ya doğru uzanan tüm Askeri Sınır Bölgesi'nde benzer alay yapıları oluşturulmuştur. Bunlar, Aşağı Sava ve Tuna Nehri boyunca uzanan Sirem Sınır Bölgesi (ayrıca Slavon Askeri Sınır Bölgesi olarak da biliniyor), Tisa-Mureş Sınır Bölgesi ve Transilvanya Sınır Bölgesi'dir. 1743 yılında, Silezya Savaşı sırasında Macar yardımına karşılık, Maria Theresa, Sirem Sınır Bölgesi'ni Macar mülklerine geri iade etti. Tisa-Mureş Sınır Bölgesi 1751 yılında Macar idaresine iade edilirken, Banat'da yeni bir Askeri Sınır Bölgesi kuruldu. 1747 yılında *Graničarlardan* oluşan, Sava-Tuna nehir sisteminde şaykalarla devriye gezen özel bir tabur olan Šajkaši (Tschaikisten) kuruldu. Bkz.: Gunther Erich Rothenberg, *The Austrian Military Border in Croatia, 1522-1747*, Urbana: The University of Illinois Press, 1960, s.121.

¹⁶ Franz A. J. Szabo, *The Seven Years' War in Europe, 1756-1763*, Harlow: Pearson Longman, 2008, ss. 24-25.

Karlovac Generalliği'nin alayları, Maria Theresa'nın 23 Nisan 1747 tarihli kararı ile Monarşi'nin düzenli askeri kuruluşlarına dâhil edilmiştir. Bu biçimde, *Graničarlar* düzenli Monarşi askerleriyle eşit hale gelmiştir. Fakat eski gelenek ve alışkanlıklarından dolayı hafif birlikler olarak istihdam edileceklerdir (Fras, 1988: 42; Rothenberg, 1960: 122; Rothenberg, 1966: 23; Wrede, 1903, Ban. V: 219).

4. Karlovac Generalliği'nin Yeniden Yapılandırılmasında Finans Sorunu

Karlovac Generalliği'nin yeniden yapılandırılmasındaki en önemli zorluklardan biri tüm sistemin finanse edilme konusuydu. Hilburghausen bu sorunun çözümünde bazı zorluklarla karşı karşıya kalmasına -devlet maliyesinin karmaşık işleyişi- rağmen meselenin üstesinden başarılı bir şekilde gelmiştir. Dük, Kasım 1745 tarihinde Generalliğin yeniden örgütlenmesi sırasında yapılacak mali değişiklikler için İç Avusturya eyaletleriyle görüşmelere başlamıştır (Jurišić, 1998: 145-148). Hildburghausen'in Ocak 1746 tarihinde generallik için yaptığı bütçe hesaplamasına göre 12.000 piyade, 800 süvari, 160 subay ve komutan olmak üzere 12.960 insan gücüne yıllık ödeme 190.435 forint idi. Generalliğin yeniden yapılandırılması sonucundaki öngörüsü ise, piyade sayısının 18.000 olması ve çeşitli ek ödemeler ile nihai senelik harcamanın 274.173 forint olacaktır. Bunun için İç Avusturya eyaletlerinden Koroška'dan (Kärnten) 86.506 ve Kranjska'dan (Krain) 56.982 forint olmak üzere toplam 143.488 forint talep edilmiştir. 1578 yılından beri Karlovac Genel Komutanlığının finansmanını sağlayan İç Avusturya eyaletlerinden Koroška ve Kranjska yapılan yeni reformların ön gördüğü ek maliyetleri ödemeye karşı çıkmışlardır. Söz konusu eyaletler, Štajerska'nın (Steiermark) Varaždin'e verdiği 120.000 forintlik destek kadar yardımı kabul ederlerken, bu tutarın üzerinde bir ödeme yapmak istemediler (Jurišić, 1997: 44). Bu durum Hildburghausen'i zor durumda bıraktı. Dük, İç Avusturyalıların eski bölgelerin bile maliyetlerini tam olarak karşılayamadıklarını bildiği için onlara daha fazla mali açıdan yüklenmenin doğru olmadığını düşünmüş olmalıdır (Jurišić, 1998: 122-124). Saray Harp Şurası mali kaynak yetersizliğinden dolayı oluşan bu soruna çözüm olarak sınır muhafızlarının sayısında bir azalma önerse de 18.000 sayısındaki Dük'ün ısrarı Maria Theresa'ya eksik kalan 149473 forintın ödenmesi konusunda destek vermeye yöneltmiştir. Bu fonun 132.000 forinti Koroška ve Kranjska tarafından verilirken geri kalan kısmın tamamı ise ihtiyaçlara bağlı olarak Avusturya Savaş Kamarasının gümrük ve tuz gelirlerinden (Senj, Karlobag, Bakar, Trst/Trieste ve Bakaraç şehirlerinin gümrük vergilerinden ve tuz tekellerinden) karşılanacaktır (Jurišić, 1997: 44-47; Jurišić, 1998: 152-153).

Karlovac Generalliği'nin askeri reformları gerçekleştirildikten sonra, bölgenin bakım masrafları da artmıştır -yıllık 170.576 forint. Bunun artmasının en önemli sebebi çok sayıda paralı subay ve alt subayın askeri hizmete alınmasıdır. Koroška ve Kranjska eyaletleri, Askeri Sınır Bölgesi'ne maddi yükümlülüklerini sağlamaya devam etmeye çalışmışlar fakat bu yeni yükümlülükleri üstlenmeyi ise ertelemişlerdir (Dabić, 2000: 263-264). Štajerska ve Kranjska yalnızca üç yıllık bir süreyi kabul etmeye istekliken, Štajerska ise tüm masrafların yalnız köylüler tarafından karşılanmasını istiyordu. Neticede Maria Theresa yürüttüğü ekonomik reformlar bağlamında 1748 yılında Hildburghausen birleşik bir askeri finansman sistemine geçmeye karar verdi. Sonunda Štajerska ve Kranjska eyaletleri, Generalliği finanse etme konusundaki ek yükten kurtulmuşlar ve generalliğin bundan sonraki finansmanı Viyana merkezi tarafından karşılanmıştır. Aynı yıl sınır bölgesinin gelirlerini toplayan ve sınır birimlerinin tüm masraflarını finanse edecek olan *Gränz-Proventen-Fonds* (Krajiška Proventna Zaklada) oluşturuldu. *Proventna Zaklada*, bir yılda elde ettiği gelirden artan olursa ertesi yıla aktarmayacak, Viyana merkeze teslim edecektir. Ancak gelir gider dengesinde açık yaşanırsa, bu açık devlet tarafından karşılanacaktır (Buczynsk, 1994, 158-159; Buczycki, 1997, Knj. II: 237-238; Kaser, 1997, Knj. II: 119-121; Rothenberg, 1966: 23-24; Wrede, 1903, Ban. V: 219). Nisan 1749 tarihinden itibaren Karlovac ve Varaždin generalliklerinin tüm masrafları, ordunun giderlerinden sorumlu olan *Umumi Savaş Komiserliği* (General-Krieg Commissariat) tarafından karşılanmıştır. Bu

kurum iki generallik için toplam 200.000 forint ödeme yapacak; bu tutarın 128.000 forinti devletin askeri hazinesinden, 52.000 forint generallerin kendisinden ve 20.000 forinti Senj'in tuz ve gümrük gelirlerinden alınacaktır. Bu paranın 132.000 forintini Karlovac Generalliği, 67.500 forintini Varaždin Generalliği alacaktır (Jurišić, 1998: 165). Özetle, artık Karlovac ve Varaždin generalliklerinin finansmanı doğrudan Viyana tarafından yapılmıştır; böylelikle Karlovac Generalliği'nin İç Avusturya eyaletleri ile bağı tamamen kopmuştur.

Karlovac Generalliği'nin yeniden düzenlenmesi ve yaşamının tüm yönlerini kapsayan bir yönetimin kurulması, ancak *Graničarlar*ın direnişiyle karşılaşılardan yapılabildi. Yeni yükümlüklerin artmasına karşı generalliğin ücretsiz askerleri herhangi bir direniş göstermemişlerdir. Bunda bölgenin saygın din adamı Ortodoks Piskopusu Pavle Nenadović'in (1703-1768)'in Hildburghausen'e verdiği desteğin önemi kadar her piyade bölüğünde toplam otuz tane paralı subay ve alt subay için boş kadro ayrılması da etkili olmuştur. Buna karşın, Otačac Kaptanlığı'nın paralı askerlerinin bir kısmı maaşsız kalmalarından dolayı isyan etmişti (Allmayer-Beck, 1983: 72; Močanin, 1984: 48-49).

5. Sonuç ve Değerlendirme

Habsburg Monarşisi XVIII. yüzyıl boyunca, sınırlarını genişletmek, mevcut topraklarını korumak ve Avrupalı diğer güçler ile arasındaki dengeyi korumak için çok sayıda askeri savaşa katmıştır. Monarşi'nin Avrupa'da birçok cephede savaşması askere olan ihtiyacı arttırdığında dolayı 1740'ların başından itibaren Karlovac Generalliği yeniden düzenlenmiştir. Bölge üzerinde yapılan bu reform sonucunda aynı anda hem askeri hem de bölgesel birimler olarak görev yapacak *Graničar* alayları kurulmuştur. Yeniden yapılandırmanın temelinde, başlangıçta Habsburg sınırlarını Osmanlı akınlarından korumakla görevlendirilen *Graničarlar*ın rolünün değiştirilmesi yatıyordu. Generallikte 16 ile 60 yaş arası her erkeğin orduya hizmet etme ve gerektiğinde savaş yükümlülüğü altında olmasından dolayı *Graničarlar* Monarşi'nin çıkarları için Avrupa'nın her cephesinde savaşabilecek durumdaydılar. Buna dayanarak, Habsburglar Karlovac Generalliği'nde kendi kendine finanse eden askeri birimler oluşturmuş ve bölgenin milis kuvvetlerini Monarşi ordusunun bir parçası haline getirmiştir.

Karlovac Generalliği'nin bu yeni yapılanması Askeri Sınır Bölgesi'nin tarihinde bir dönemi sona erdirmiştir. Maria Theresa'nın aydın despotizmi, feodal geçmişin kalıntılarını temizlemiştir. Sonunda, İç Avusturya'nın bölge üzerindeki hâkimiyeti sona ermiştir. Bu darbeyle, Avrupa'daki herhangi bir yerden daha fazla yaşama gücü sergileyen, değerini yitirmiş olan İç Avusturya eyaletleri, tüm güçlerinden yoksun kalmışlardır. İç Avusturya ve Sınır Bölgesi arasındaki bağlantı tamamen kopmuş ve bölgenin tüm askeri işleri / yetkileri Viyana'nın eline geçmiştir. Böylelikle Maria Theresa Macaristan ve Hırvatistan'daki hükümdarlığını birleştirmeyi / sağlamlaştırmayı başarmıştır.

Birliklere verilen ekonomik desteğin büyük bir kısmı, kendi topluluklarının öz kaynaklarından karşılanmıştır. Bu şekilde, generallik yalnızca daha önce hiç eşi benzeri görülmemiş sayıda eğitilmiş askerin bulunduğu bir bölge olmakla kalmamış, aynı zamanda kendi çabaları ile büyük ölçüde kendini koruyabilen kalıcı bir askeri kuruluş haline gelmiştir. Özetle, reform sonucunda oluşan generallik, Monarşi'nin yeni oluşturacağı savunma sisteminin bir prototipi olduğu gibi Maria Theresa'nın mutlakiyetçiliğini pekiştiren bir araç özelliğini de kazanmıştır. Bu cümleden hareketle Karlovac Generalliği üzerinden Monarşi'nin yaptığı reformların modern Habsburg / Avusturya ordusunun kuruluş aşamalarına denk geldiğini de söyleyebiliriz.

Kaynakça

Allmayer-Beck, J. C. (1983). Die armee Maria Thersias und Josephs II. E. Zöllner & H. Möcker (Ed.), *Österreich im zeitalter des auf geklärten absolutismus* içinde (ss. 71-83). Viyana: Österreichischer Bundesverlag.

- Anderson, M. S. (1995). *The war of Austrian succession, 1740–1748*. New York: Longman.
- Arneth, A. (1863-1879). *Geschichte Maria Theresias, X Vols*. Vienna: Braumüller.
- Basset, R. (2015). *For god and kaiser: The imperial Austrian army from 1619 to 1918*. New Haven: Yale University Press.
- Black, J. (1994). *European warfare, 1660-1815*. London: University College London.
- Browning, R. (1993). *The war of the Austrian succession*. New York: St. Martin's Press.
- Browning, R. (2005). New views on the Silesian wars. *The Journal of Military History*, 69 (2), 521-534.
- Buczynski, A. & Čoralić, L. (2013). Vojska. L. Čoralić (Ur.), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću* içinde (ss. 149-168). Zagreb: Matica Hrvatska.
- Buczynski, A. (1994). Bečka financijska politika i krajiški monetarni sustav. *Numizmatičke Vijesti*, 47, 146-164.
- Buczynski, A. (1997). *Gradovi vojne krajine*. Knj. II, Zagreb: Hrvatski Institut za Povijest.
- Dabić, V. S. (2000). *Vojna krajina: Karlovački generalat (1530 - 1746)*. Belgrade: Sveti Arhijerejski Sinod Srpske Pravoslavne Crkve.
- Duffy, C. (1977). *The army of Maria Theresa: The armed forces of imperial Austria 1740-1780*. London: David & Charles.
- Duffy, C. (1985). *Frederick the great: a military life*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Duffy, C. (1987). *The military experience in the age of reason*. London and New York: Routledge & Kegan Paul.
- Fras, F. de P. J. (1988). *Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine*. (Pre.) Zlata Derossi, Gospić: Ličke Župe.
- Guglia, E. (1917). *Maria Theresia: Ihr leben und ihre regierung, 2 Vols*. Munich: R. Oldenbourg.
- Hochedlinger, M. (1999). 'Bella gerant alii ...?': On the state of early modern military history in Austria. *Austrian History Yearbook*, 30, 237-277.
- Holjevac, Ž. & Moačanin, N. (2007). *Hrvatsko-Slavonska vojna krajina i Hrvati pod Vlašću Osmanskog carstva u Ranom novom vijeku*. Zagreb: Leykam International.
- Holjevac, Ž. (2004). *Brinjsko-Lički ustanak 1746. godine*. Samobor: Meridijani.
- Howard, M. (2002). *Rat u Europskoj povijesti*. (Pre.) Magdalena Najbar-Agičić, Zagreb: Srednja Europa.
- İnalçık, H. (2008). Osmanlı devleti'nde uc (serhad)lar. *Doğu batı makaleler II* içinde (ss. 45-60). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- İÖ.HKR, Akten, Kr. 39 (1737): Croatica, 1737-VII-44.
- Jura regni Croatiae, Dalmatiae & Slavoniae*, (Ed.) Joannes Kukuljević & Aliter Bassani de Sacchi, Knj. I, Zagreb: Velocibus Typis Dris Ludovici Gaj, 1862.
- Jurišić, I. (1997). Financiranje Karlovačkog generalata za njegova preustroja, 1746. godine. *Radovi: Radovi Zavoda za Hrvatsku Povijest Filozofskoga Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 30(1), 43-47.

- Jurišić, I. (1998). *Karlovački generalat u reformama Habsburškoga dvorskog apsolutizma: primjer Hildburghausenovih reformi (1737.-1749.)*. Doktorska Disertacija, Sveučilište u Zagrebu.
- Kaser, K. (1997). *Slobodan seljak i vojnik. povojačenje agrarnog društva u Hrvatskoslavonskoj vojnoj krajini (1535.-1881.)*. Knj. II. (Pre.) Josip Brkić, Zagreb: Naprijed.
- Kretschmayr, H. (1938). *Maria Theresia*. Leipzig: L. Staackmann Verlag.
- Lopašić, R. (1879). *Karlovac: Poviest i mjestopis grada i okolice*. Zagreb: Tiskom K. Albrechta.
- Moačanin, F. (1984). *Vojna krajina do kantonskog uredjenja 1787*. D. Pavličević (Ur.), *Vojna krajina: povijesni pregled, historiografija* içinde (ss. 23-56). Zagreb: Sveučilišna Naklada Liber.
- Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium: Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae = Hrvatski saborski spisi*, (Ur.) Ferdo Šišić, Knj. V, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1918.
- Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium: Spomenici Hrvatske krajine*, (Ur.) Radoslav Lopašić, Knj. III, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1889.
- Pöll, C.(2013). Die österreichische militärgrenze. *Historia Scribere*, 5, 427-444.
- Ranke, L. (1968). *Memoirs of the house of Brandenburg and history of Prussia, during the seventeenth and eighteenth centuries, Vol. II*. (S. Alexander & L. Duff Gordon, Trans.). New York: Greenwood Press.
- Rothenberg, G. E. (1960). *The Austrian military border in Croatia, 1522-1747*. Urbana: The University of Illinois Press.
- Rothenberg, G. E. (1966). *The military border in Croatia, 1740-1881. A study of an imperial institution*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Schreckengost, G. (2017). *The battles of Frederick the great, Vol. I.: The Silesian wars, 1740-1745*. California: Create Space Independent Publishing Platform.
- Schumacher, R.V. (1941). *Des reiches hofzaun: Geschichte der Deutschen militärgrenze im südosten*. Darmstadt.
- Starkey, A. (2003). *War in the age of enlightenment, 1700-1789*. Westport, Connecticut: Paeger.
- Symcox, G. (Ed.) (1974). *War, diplomacy, and imperialism, 1618-1763*. London: The Macmillan Press.
- Szabo, F. A. J. (2008). *The seven years' war in europe, 1756-1763*. Harlow: Pearson Longman.
- Teuber, O. (1895). *Die Österreichische armee von 1700 bis 1867, Vol. I*. Vienna: E. Berté.
- Tucker, S.C. (2015). *Wars that changed history: 50 of the world's greatest conflicts: 50 of the world's greatest conflicts*. ABC-CLIO.
- Valentić, M. (1981). *Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849.-1881*. Zagreb: Institut za Historiju Radničkog Pokreta Hrvatske and Školska Knjiga.
- Vaniček, F. (1875). *Specialgeschichte der militärgrenze: Aus originalquellen und quellenwerken geschöpft, Vol. I*. Wien: Die Kaiserlich-Königliche Hof- und Staatsdruckerei.
- Wolf, A.&Zwiedeneck-Südenhorst H. v. (1884). *Österreich unter Maria Theresia, Josef II. und Leopold II., 1740-1792*. Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuch-Handlung.

Wolf, J. (1947). *Die Banater militärgrenze, ihre auflösung und ihre einverleibung in das königreich Ungarn*. Innsbruck: Univ. Diss.

Wrede, A. (1903). *Geschichte der k. und k. wehrmacht. Die regimenter, corps, branchen und anstalten von 1618 bis ende des XIX. Jahrhunderts, Vol. V*. Viyana: Seidel & Sohn.